

AHLAT'DA BASTON USTALIĞI ve ÜRETİMİ

Y.Doç.Dr.Kenan ARINÇ*

GİRİŞ

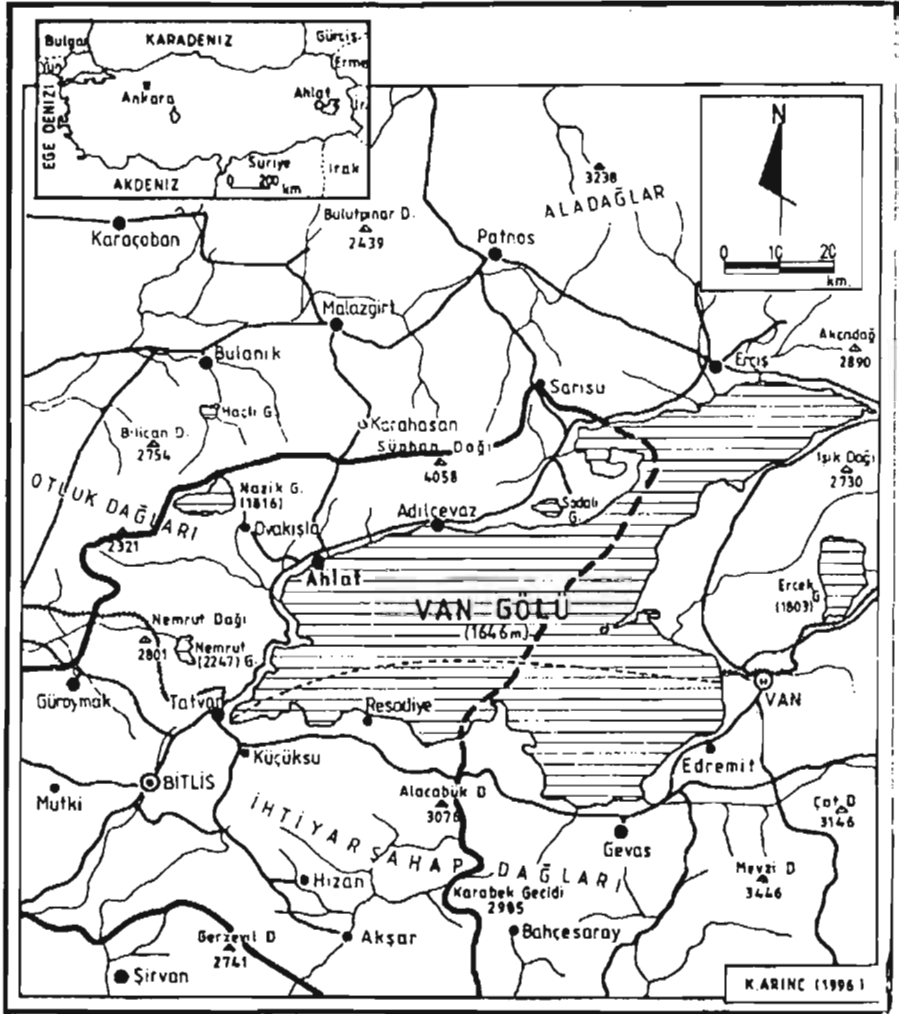
Van Gölü'nün kuzey sahillerinde, Bitlis iline bağlı bir ilçe merkezi durumunda olan Ahlat kenti, etkileyici doğal güzelliklere sahip olmasının yanı sıra, baston ustalığı, halıcılık ve taş işçiliği gibi, birtakım el sanatlarının icra edilmesiyle de ilgi odağı haline gelmektedir. Ayrıca Ahlat'ın çok sayıda tarihî esere sahip olması nedeniyle, âdeta bir açık hava müzesi özelliğini taşıması, bu kente olan ilgiyi son derece artırmaktadır.

Yüzyıllar boyunca Ahlat kentinin, Anadolu'nun kültür tarihine ve Türkleşmesi sürecine önemli katkılar sağladığı bilinmektedir. Belli dönemlerde ilimde, ticarete ve sanatta zirveye ulaşılan ve parlak devreler yaşanan Ahlat'da, incelik ve ustalık isteyen pek çok uğraşı, upkı geçmişte olduğu gibi günümüzde de icra edilmekte ve bize bu kentin gelişmelere açık ve yenilikçi özelliklerinin korunduğunu anlatmaktadır.

Bilindiği üzere, baston yapımı veya ustalığının temelinde ve gelişmesinde, marangozluk sanatı yatar. Ahlat da marangozluk ve mobilyacılık sanatında belli bir aşama katedilen ve eskiden beri cevizden üretilen mobilyalarıyla ünlenmiş bir merkezdir. Bu durum baston ustalığı ve üretiminde önemli bir potansiyelin meydana gelmesini sağlayan faktörlerden biridir. Ahlat günümüzde Devrek gibi ünlenmiş birçok baston yapım merkeziyle rekabet edebilecek bir duruma gelmiştir. Ancak bu kentin, ülkemizin doğu yarısında yer alması nedeniyle, başta pazarlama güclüğü olmak üzere önemli sorunlarla karşılaşmakta ve bu uğraşı bir ailenin geçimini sağlayacak boyutlardan giderek uzaklaşmaktadır.

1. AHLAT'IN KONUMU ve COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Murat-Van Bölümü'nde yer alan Ahlat ilçe merkezi, idarî bakımdan bağlı olduğu Bitlis'ten 65 km. uzaklıkta ve Van Gölü kıyılarında kurulmuş, tarihî oldukça eski bir yerleşmedir (Şekil 1). Ortalama yükseltisi 1750 m. olan Ahlat kentinin, yayılış gösterdiği alanlar, kıyidan itibaren başlamakta ve 1850 m. yükseltisine kadar ulaşmaktadır (Fotoğraf 1).

ŞEKİL 1. Lokasyon Haritası

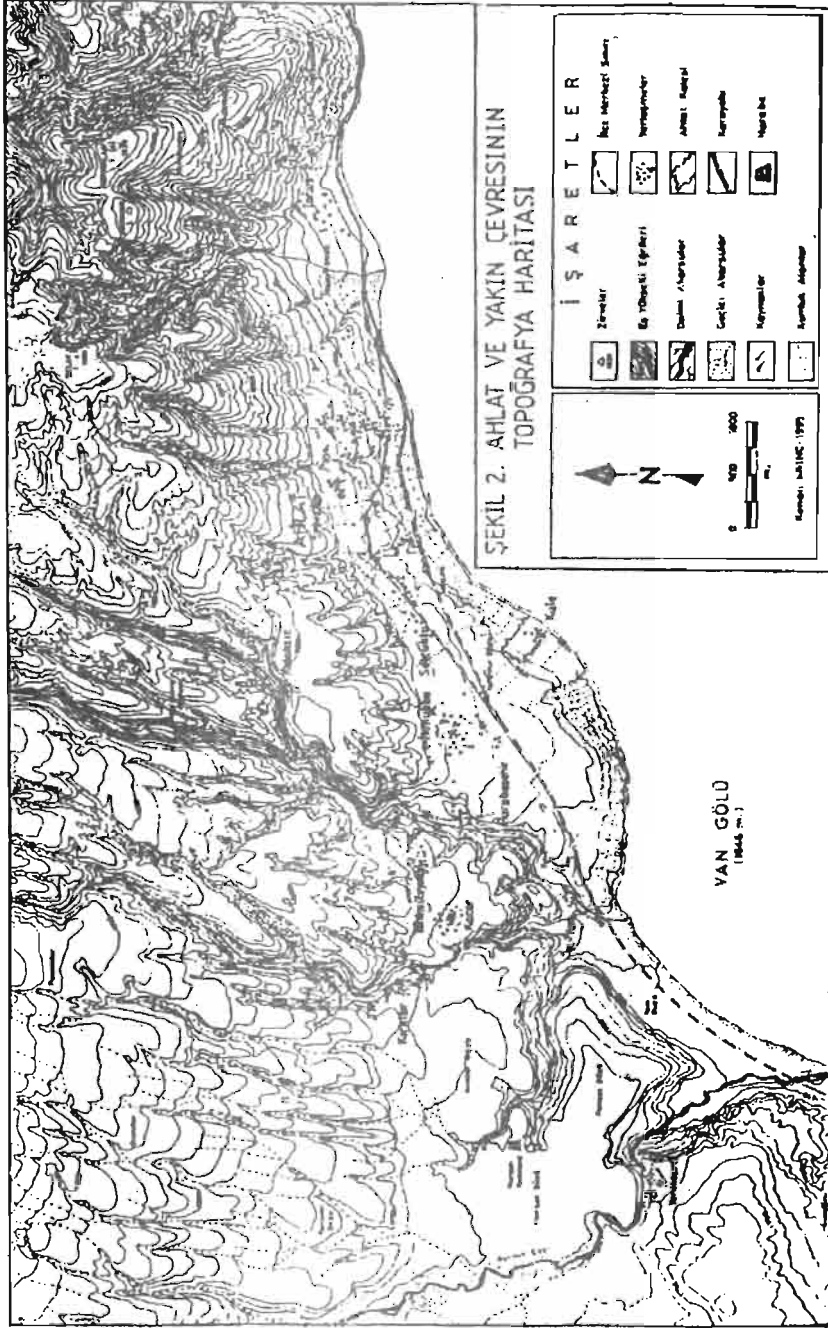

Fotoğraf 1. Ahlat İlçe Merkezinden Genel Bir Görünüm.

Geniş bir yayılış göstermekle birlikte Ahlat kentinin, büyük ölçüde pluvial dönem kıyı çizgisine karşılık gelen, kıyı taraçaları üzerinde yer aldığı dikkati çekmektedir. Ahlat'ın kurulduğu konumun geniş bir perspektifle incelenmesi halinde ise, genellikle plato karakteri taşıdığı görülür. Gerçekten Ahlat ilçe merkezinden kuzeye doğru ilerlendikçe, arazinin monoklinal bir görünüm aldığı ve kademeli bir şekilde tepelik alanlara geçildiği gözlenir (Şekil 2).

Bilindiği üzere, Bitlis ilinin Ahlat ilçesi, Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli üç volkanik dağı arasında yer alır. Söz konusu dağlar doğuda Süphan, güneybatıda Nemrut ve kuzeybatıda Bilican volkanik kütleleridir. Bu nedenle daha yaşlı jeolojik birimler, genellikle volkanik örtülerle kaplanmışır. Bununla birlikte Ahlat kentinin hemen doğusundan Adilcevaz ilçe merkezine doğru gidildikçe genellikle Kretase döneminde oluşmuş çeşitli kayalar (tabakalı sileksit birimi, arenitik, pirolastik ve konglomeratik birim ile ofiyolitler) ve Eosen yaşlı kırmızı renkli Ahlat konglomerası geniş mostralalar verir. Ayrıca bu yörede Pliyosen döneminde çökelmiş Çukurtarla kalkerlerine de yer yer rastlanır(1).

Ahlat kentinin, Van Gölü'nün de ılıtıcı etkisiyle, yaşamaya uygun oldukça mutedil sayılabilecek bir iklim tipine sahip olduğu söylenebilir. Uzun bir dönemi kapsayan iklim verileri ile fenolojik olayların incelenmesi de, bu görüşü doğrular niteliktedir. Ahlat'ın 29 yıllık (1962-1990) sıcaklık rasatları incelendiğinde, yıllık ortalama sıcaklığın 9.0°C, yine 40 yıllık yağış gözlemlerine göre, yıllık ortalama yağış miktarının da 605.3 mm. olduğu görülür. Doğu Anadolu Bölgesi ortalamalarına göre oldukça yüksek yağış kaydedilen Ahlat'da en yağışlı mevsim % 40.1 ile ilkbahardır. Yağış fazlalığı bakımından bu mevsimi % 28.5'lik payı ile kış ve %

23.9'luk payı ile sonbahar mevsimleri takip etmektedir. Yaz mevsimi en az yağışa sahip mevsim olarak belirlemekle birlikte, bu mevsimin yağış miktarı % 7.5'in altına inmemektedir.

Ahlat'da yağışlı geçen gün sayısı, yılda 93.8 gün kadardır. Kar yağışlı geçen gün sayısı ise çok daha az olup, bunun 1/3'i kadar, yani 30.2 gündür. Ancak yine de en yüksek kar örtüsü kalınlığı 129 cm.ye kadar ulaşabilmektedir. Ahlat, yağışın şekli ve yağış rejimi bakımından, idari açıdan bağlı olduğu Bitlis'ten farklanmakta ve bir ölçüde içinde yer aldığı bölgenin kuzeyindeki yağış şartlarını yansıtmaktadır.

Uygulanan birçok iklim tasnifinin sonucuna göre, Ahlat'ın iklimi yarı nemli bir karakter taşır. Bilhassa yaz mevsiminde çok kuvvetli su noksanı meydana gelmesi nedeniyle, tarımda sulama ihtiyacı, âdeta bir zorunluluk halindedir. Bu durum ve sulama tesislerinin yetersiz olması, kuru tarımı yaygınlaştırmakta ve geniş arazi potansiyeliyle orantılı bir ekonomik gelişme meydana gelememektedir.

Günümüzde orman alanlarına rastlanmayan Ahlat ilçesinde, step formasyonunun geniş bir yayılış gösterdiği dikkati çeker. Bununla birlikte, bilhassa ilkbahar mevsiminde, Süte Yaylası'nda olduğu gibi yer yer yumuşak ot türlerinin iyi gelişmesi, hayvancılık faaliyetlerini teşvik etmektedir. Ahlat ilçesinin en önemli akarsuları doğudan batıya sıralanan Sor, Bayındır ve Karmış çaylarıdır. Bu akarsular Ahlat ilçe merkezine doğru birbirlerine yaklaşarak Van Gölü'ne dökülürler. Söz konusu akarsular, yaz kuraklığından etkilenerek bu mevsimde son derece az su taşımaktadır. Ahlat kent merkezinin ise âdeta bir vaha görünümünde olduğu ve sebze-meyve bahçelerinin geniş bir alana yayıldığı gözlenmektedir.

Ahlat'ın doğu-batı istikametinde yerleşilmeye uygun geniş arazilere sahip olması, kent merkezinde yerleşmenin dağılmasına ve genellikle birbirinden ayrı mahalle sisteminin, hatta ticaret alanlarının gelişmesine yol açmıştır. Yüzye'deki tarihî eserler ve yapılan kazılar, tarihî dokunun da benzer bir dağılım özelliği taşıdığını göstermektedir.

Yüzyıllar boyunca Anadolu'nun en önemli kentlerinden biri olan Ahlat'da bazı dönemler büyük nüfus miktarlarına ulaşılmış, bazı dönemlerde ise savaş ve istilaların getirdiği tahripler nedeniyle, hızlı bir çöküş yaşanmıştır. Ahlat'da, bilhassa X.yüzyıldan itibaren ticaret, ilim ve teknik bakımından aşamalar kaydedilmesi, burayı Anadolu'nun ve hatta İslâm aleminin seçkin bir kenti haline getirmiştir. Nitekim söz konusu özellikleriyle Ahlat, Belh ve Buhara ile birlikte Kubbet-ül İslâm ünvanını kazanmış ve uzun bir dönem bu adla tanınmıştır.

Ahlat kentinin XIII.yüzyıldan itibaren birçok kez istilaya uğradığı ve tahrip olduğu bilinmektedir. Bilhassa Celaleddin Mengüberdi komutasındaki Harezşah ordusu sekiz ay boyunca kuşatma altında tuttuğu Ahlat'ı 1229 yılında ele geçirerek, tahrip etmiştir. Bu olayın ardından Ahlat kenti, Harezmîleri takip eden Moğollar tarafından da yakılıp yıkılmıştır(2) . Âdeta bir harabe şehir haline gelen Ahlat'da XIII.yüzyılın sonlarına doğru birtakım imar faaliyetlerine girişilmesine rağmen, zaman zaman meydana gelen depremler, Moğollar arasında meydana gelen iç karışıklıklar ve Osmanlı-Safevi mücadelesi gibi olaylar, bu kentin eski önemini kazanmasını önlemiştir.

Fonksiyonel açıdan sürekli gerileyen Ahlat'ın Osmanlı Devleti döneminde, Van Gölü Havzası'nın en sönük kentlerinden biri haline geldiği anlaşılmaktadır. Bugün aynı havzanın en büyük kenti olan Van, XVI.yüzyılın başlarında eyalet merkezi haline gelirken, Ahlat da Adilcevaz Sancağı'nın bir kazası statüsündeydi. Gerçekten, 1555 yılında yapılan ve Osmanlı-Safevi mücadelesine son veren Amasya Andlaşması'ndan bir yıl sonra, yani 1556 yılında yapılan nüfus sayımı da (tahrir) bu gerilemeyi göstermektedir. Söz konusu tahrirle Ahlat'ın nüfusu, askerler, diğer görevliler ve din adamları dışında 1 600 kişi olarak tahmin edilmektedir(3) .

Tanzimatın ilanından (1839) sonra Van Eyaleti'nin Van Sancağı'na bağlanan Ahlat'ın, II.Abdülhamit devrinde Bitlis Vilayeti'ne bağlandığı bilinmektedir(4),(5). Ahlat'ın nüfusu, I.Dünya Savaşı yıllarında meydana gelen Rus işgali ve Ermeni mezalimi nedeniyle, son derece azalmıştı. Kentin nüfusu, Cumhuriyet döneminde yapılan ikinci, yani 1935 genel nüfus sayımı devresinde ise 2 700 olarak belirlenmiştir. Ahlat'ın nüfusu 1990 genel nüfus sayımı devresinde ise 16 742 kişiye ulaşmıştı. Diğer bir ifadeyle nüfus miktarı 55 yıllık bir devrede heryıl ortalama % 9.4 oranında artmıştır.

2. BASTON USTALIĞI'NIN TARİHÇESİ

Anadolu'da Ortaçağ'dan beri, ticarî hayatın geliştiği ve çeşitli mesleklerin icra edildiği önemli kentlerden biri de Ahlat'tır. Bilindiği üzere Ahlat, geçmişte oluşturduğu kurumlar ile belli bir ticarî kültürü temsil etmektedir. Gerçekten ticaret ve meslekleri disiplin altına alan ve teşkilatlı esnaf-sanatkâr birlikleri olan "Fıtyan Teşkilau"da ilk defa Ahlat'da ortaya çıkmıştır(6) .

Ekonomik alanda XI.yüzyılın başlarından itibaren kurulan düzen, Ahlat'da başta mimarlık, marangozluk, oyma sanatı (karkacılık) ve taş işlemeciliği olmak üzere, çok çeşitli mesleklerin gelişmesine zemin hazırlamıştı. Karadeniz'de deniz ticareti yapabilecek ve gemi filosu oluşturabilecek derecede, etki bölgesi genişleyen Ahlat'da, çeşitli meslek alanlarında yetişen ustalar, Anadolu'ya dağılarak, bazıları günümüze ulaşan çok önemli eserler inşa etmişlerdir(7). Nitekim, Konya Alaeddin Cami'nin minberi, Divriği Ulu Cami, Tercan Mama Hatun Türbesi, Gevaş Halime Hatun Kümbeti ve Kayseri-Nevşehir karayolu üzerindeki Alay Han gibi pek çok mimari eserin Ahlat'lı mimar ve sanatkârlarca yapılması bu görüşü doğrulamaktadır(8).

İnceleme konusunu teşkil eden baston ustalığı ve üretiminin orijini hakkında fazla bir bilgi mevcut olmamasına rağmen, bu sanatın oldukça eski bir maziye sahip olduğu söylenebilir. Nitekim bu sanatın XVI.yüzyılda da yapıldığını gösteren bazı bulgular elde edilmiştir. Kanuni Sultan Süleyman döneminde, Ahlat'da giriştiği imar faaliyetleri sırasında, Koca Zal Paşa'ya sunulan hediyeler arasında, değerli taşlarla süslenmiş bir asanın da olduğu bilinmektedir. Söz konusu asa, bir İngiliz konsoloslu tarafından yurt dışına kaçırılmış olup, halen British Museum'da sergilenmektedir(9).

Cumhuriyet dönemine kadar, baston ustalığı konusunda herhangi bir bilgiye rastlanılamamıştır. Ancak, uzun savaş yılları Rus işgali ve meydana gelen göçler nedeniyle, baston ustalığının birçok meslek gibi unutulduğu veya ortadan kalktığı söylenebilir. Bununla birlikte, Ahlat'da üretilen masif ceviz mobilyalar, Cumhuriyet

döneminde de beğeni kazanarak alıcı bulmuş ve talep devam etmiştir. Günümüzde de üretimi devam eden mobilyalar arasında koltuk, kanepeler, karyola, gardrop, kitaplık, sandalye, büfe, çeyiz sandığı, sehpa, tavla, satranç ve mücevher kutuları, tüfek kundakları, yemeni kafesi ve ekmeğe tahtası gibi ev ihtiyacına yönelik olanlar başka gelmektedir.

Ahlat'da baston ustalığı geleneğinin 1940 yılında Hamza Usta ile başladığı bilinmektedir. Hamza Usta gençlik döneminde İstanbul'a giderek öğrenim görmüş, bir süre burada marangozluk yapmış ve daha sonra da mesleğini Balıkesir'in Havran, Edremit ve Burhaniye ilçelerinde devam ettirmiştir. Memleket hasreti ve rahatsızlığı nedeniyle 1940 yılında Ahlat'a dönen Hamza Usta, önce marangozluk yaparak geçimini sağlamak istemişse de artan rahatsızlığı buna engel olduğundan, daha az güç serf edilerek yapılabilen baston ustalığını tercih etmiştir. Üretimi beğeniyle izlenen Hamza Usta, ölümüne kadar mesleğini devam ettirerek birçok usta ve kalfa yetiştirmiştir.

Uzun yıllar Ahlat'da bir-iki atölyede sürdürülen baston üretimi, 1980'li yıllara gelindiğinde daha farklı bir ivme kazanmıştı. Çünkü, Ahlat'da Ceviz ağacı ve kerestesi kullanılarak inal edilen mobilyalar, yörede ceviz ağacı sayısındaki önemli azalış nedeniyle pahallandığından, talep edilmemeye başlanmıştı. Ancak pazarlamada karşılaşılan güçlüklerin ve satışların düşmesinin en önemli nedenini ise, başta Ankara, İstanbul ve İnegöl olmak üzere birçok merkezde, sunta kaplama mobilyaların seri ve ucuz olarak üretilmesi ve yurt sathına pazarlanması oluşturmaktaydı.

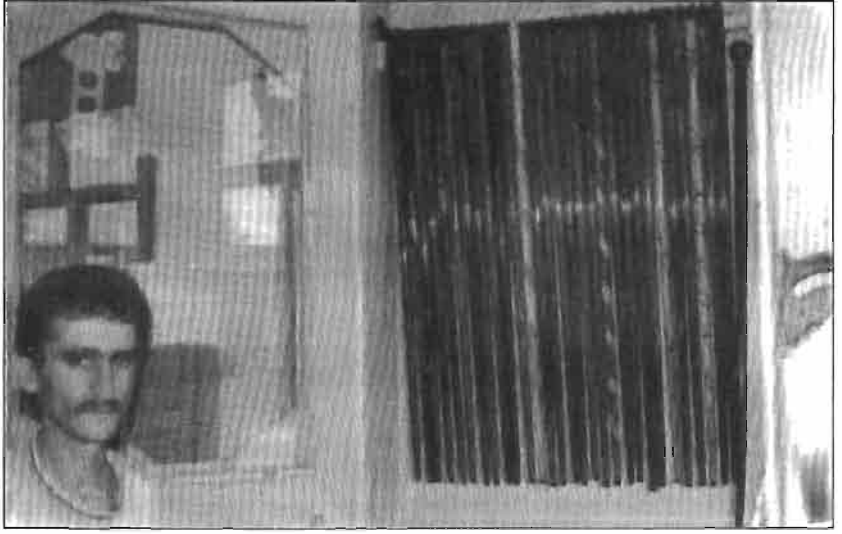
Yeni iş imkânları aramaya başlayan Ahlat'lı mobilya ustaları, baston üretimini alternatif bir çözüm olarak görmeye başlamış ve birçoğu bu uğraşıya yönelmişti. Güttükçe gelişen baston ustalığı, ilkemizde Devrek, Beykoz, Kahramanmaraş, Gaziantep ve Trabzon kentlerinin yanı sıra, Ahlat'da da bir meslek halinde sürdürülmektedir.

Sayısı hızla artan baston imalat atölyeleri, 1988 yılında 13'e yükselmişti. Ancak bu yıllardan sonra etkisini giderek hissettirmeye başlayan terör hareketleri, bölgeye gelen turist akımını büyük ölçüde engellediğinden, bu sayı azalmaya başlamıştı. Nitekim 1992 yılına gelindiğinde bu meslek, 9 küçük atölye ve 3 evde, 17 usta ve çirak ile sürdürülmekteydi(10).

Halen geçim tipi bir ekonomik faaliyet halinde sürdürülen baston ustalığını canlandırmak amacıyla birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmaların yeterli olmaması nedeniyle, atölye sayısındaki azalış devam etmektedir. Baston üretimi 1995 yılında 6 atölyede 10 usta tarafından sürdürülmekteydi.

3. BASTON ÜRETİMİ

Baston sözcüğü, "yürürken dayanmaya yarayan ağaç veya metalden yapılan araç" anlamını taşımaktadır. Ancak günümüzde, bastonun klasik anlamını aşarak, bir süs ve gösteriş aracı haline geldiğini görmekteyiz. Gerçekten evlerimizde giderek yaygınlaşan şark köşelerinin değişmez unsurlarından birinin de baston olduğu dikkati çeker. Bu nedenle baston üretiminde estetik ön plana çıkmakta ve baston yapımı, incelik isteyen bir el sanatı haline dönüşmektedir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Sergilenen Bastonlardan Bir Görünüm.

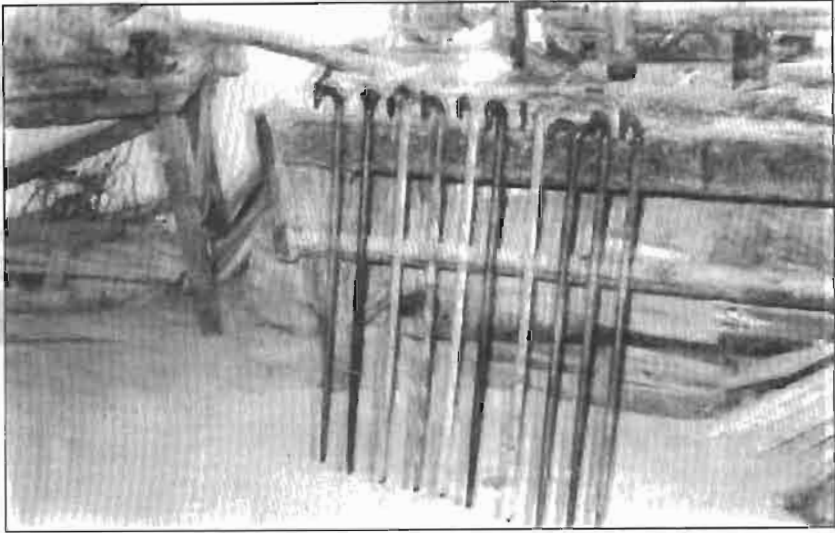
Ahlat'ta baston üretiminin, ev ve atölye tipi sanayi şeklinde geliştiği gözlenmektedir. Genellikle marangozların kullandığı basit el araçlarıyla ve geleneksel yöntemler kullanılarak sürdürülen bu faaliyette, kullanılan malzemelerin ekseriyeti doğadan temin edilir. Bu malzemeler, ceviz kerestesi, koç veya manda boynuzu, toprak veya anilin boya, pomza tozu, gomalak cila veya selülozik vernik, zeytinyağı, tutkal, tiner ve kireçten oluşur (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 3. Ahlat da Bir Baston Üretim Atölyesi

Normal cbatlarda veya minyatör olarak planlanabilen baston üretimi; baston tahtası hazırlama, birleştirme, şekil verme ve üst yüzey işlemleri olmak üzere başlıca dört aşamada gerçekleştirilir. Bunlardan üst yüzey işlemleri ise; boyama, cilalama ve süsleme gibi dikkatli bir çalışmayı gerektirir. Süsleme işlemi Ahlat bastonuna özel bir görünüm sağlar. Bu işlem sırasında burma, kakma, yakma gibi mekânîk tekniklerinin yanısıra, kireçleme gibi kimyasal reaksiyon yöntemleri de yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. İncelendiği üzere, baston üretiminin değişik aşamalardan oluşması ve zaman alması nedeniyle, bir baston ustası haftada ancak yirmi baston üretebilmektedir (Fotoğraf 4).

Fotoğraf 4. Yapımı Tamamlanan Bastonlardan Bir Görünüm.

Doğal yöntemlerle kurutulan ceviz kerestesinden sonra, Ahlat bastonunun en önemli unsuru boynuzdur. Bastonun özelliğine göre koç veya manda boynuzu kullanılır. Diğer hayvanlara ait boynuzlar ise baston yapımına elverişli değildir. Siyah renkli manda boynuzu ile kremden siyaha kadar değişen tonlardaki koç boynuzunun ısıtarak şekillendirilmesi ve bastona montesi üretimin en zahmetli kısmını oluşturur.

Boyama ve cilalama, bastonun estetik bir görünüm almasını sağlayan en önemli işlemdir. Tabii ceviz boyasının, iyi sonuçlar vermesi ve özellikle tonlandırma işleminde özel renkler ortaya çıkarmasına rağmen, kullanımı giderek azalmaktadır. Çünkü temin edilmesi daha kolay olan anilin boyalar, bu doğal boyanın yerini almaktadır.

Cilalama işleminde gomalak cila veya selülözük vernik kullanılmaktadır. Bastonun cilalanacak yüzeyi çok iyi temizlenmiş olmalıdır. Çünkü yüzeydeki en küçük pürüz bile iyi cila tutmayı önler. İyi bir cilalama işlemi için Ahlat ve çevresinde

geniş bir şekilde yataklanmış pomza tozundan istifade edilir. Baston ¼zerine serpiştirilen pomza tozu, cilalama işlemi devam ederken b¼t¼n boşlukları kapattığından, ¼ok iyi bir dolgu malzemesi niteliğini taşımaktadır.

Ahlat bastonununda kullanılan s¼sleme ve motiflerin genellikle T¼rk k¼lt¼r¼n¼ yansıtığı dikkati ¼eker. Ahlat'lı baston ustalarının mezar taşlarından da etkilenerek, genellikle orjinal baston tasarımları ortaya ¼ıkardıkları g¼zlenmektedir. Ancak zaman zaman başta Devrek olmak ¼zere, diğer baston ¼retim merkezlerinden de etkilenilmektedir. Baston ¼retiminde en ¼ok tercih edilen kalıplar; atbaşı, topbaş, şahin, asa, mahmuzlu, kurt, bayan, kuş ve balık şeklinde olanlardır (şekil 3),(Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5. Hen¼z Tamamlanmamış Bir Baston Kalıbı

KURT 1	KURT 2	KURT 3	KURT 4	KURT 5	ASA
MAHMUZLU 1	MAHMUZLU 2	MAHMUZLU 3	MAHMUZLU 4	MAHMUZLU 5	T TİPİ
AT 1	AT 2	AT 3	AT 4	AT 5	KAMALI
BAYAN 1	BAYAN 2	BAYAN 3	BAYAN 4	BAYAN 5	KAZ
ÖRDER	KUŞ 1	KUŞ 2	BALIK 1	BALIK 2	KARTAL
AT-KARTAL	BÜLBÜL	GÜVERCİN-BALIK	ŞEMSİTE 1	ŞEMSİTE 2	ANONİM
DÜZ 1	DÜZ 2	DÜZ 3	DÜZ 4	DÜZ 5	DÜZ 6

Dr. Kenan ARINÇ

Şekil 3. Ahlat'ta en yaygın olarak kullanılan baston kalıpları (1995).

4. PAZARLAMA

Ahlat'ın yıllık baston üretim kapasitesinin 20 000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Ancak bu kapasiteye pazarlamada karşılaşılan güçlükler nedeniyle ulaşamadığı söylenebilir. Daha önce de ifade edildiği üzere, Ahlat'da üretilen bastonların en önemli alıcısı, kenti ziyaret eden yabancı turistlerdir. Ancak bölgeye yönelen yabancı turist akımı, uzun bir süreden beri devam eden bölücü terör hareketleri nedeniyle son derece azalmıştır. Söz konusu azalışı Kültür Bakanlığı Ahlat Müzesi Müdürlüğü kayıtlarından da izlemek mümkündür (Tablo 1).

TABLO 1. Ahlat Müzesini Gezen Yabancı Turist Sayısında Yıllara Göre Meydana Gelen Değişmeler

Yıllar	Turist Sayısı	Azalış Oranı (%)
1988	4 165	-
1989	4 050	2.8
1990	3 553	12.3
1991	3 025	14.9
1992	2 825	6.6
1993	2 000	29.2
1994	1 400	30.0

KAYNAK : Kültür Bakanlığı verileri (1988-1994), ANKARA.

Üretilen bastonların pazarlandığı önemli bir kitleyi de Türkiye'nin çeşitli bölgelerine göç edip yerleşen ve özellikle yaz mevsiminde tatil ve ziyaret amacıyla Ahlat'a giden Ahlatlılar oluşturur. Bununla birlikte, terör hareketleri bu kitlenin gelişini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Ahlat ekonomisine önemli bir katkı sağlayan baston üretiminin, eskiye oranla, yarı yarıya azaldığı tahmin edilmektedir. Bir bastonun 1995 yılında 400 ila 750 bin lira arasında satıldığı düşünülürse, bu üretim faaliyetinin kent ekonomisine sağladığı katkının yılda yaklaşık 10 milyar lira civarında olduğu anlaşılır. Bu basit hesaplama, baston üretiminin Ahlat için niçin önem taşıdığını yeterince vurgular niteliktedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Ahlat'da coğrafi çevrenin sunduğu imkânların ve insan emeğinin bir bileşimi olarak ortaya çıkan baston ustalığı ve gerçekleştirilen üretim faaliyeti, günümüzde önemli birtakım problemlerle karşı karşıyadır. Söz konusu problemlerin başında, vasıflı işgücü sayısının artırılamaması ve pazarlamada karşılaşılan güçlükler gelmektedir.

Son yıllarda baston ustalığını meslek olarak sürdüren kişilerin çoğunlukla 50 ve üzerindeki yaş dilimlerinde bulunduğu dikkati çekmektedir. Bilhassa terör hareketleri-

nin alıcı kitleyi büyük ölçüde bölgeden uzaklaştırması, genç baston ustalarının zamanla meslektan kopmalarına ve atölyelerin kısa aralıklarla kapanmasına neden olmaktadır. Ahlat bastonculuğu açısından tehlike sinyalleri veren bu durumun ortadan kaldırılması ve genç nüfusun mesleğe yönlendirilmesi ile üretim ve pazarlama aşamalarında karşılaşılan sorunların çözümü amacıyla, birtakım radikal tedbirlere ihtiyaç vardır. Söz konusu tedbirlerden bazılarını, şu şekilde sıralamak mümkündür.

1. Bölgede yaşanan ekonomik kaostan temelinde, 1983 yılından beri devam eden, bölücü terör hareketi yatmaktadır. Bölgede asayişin ve seyahat güvenliğinin bir an önce sağlanması bir tarih hazinesi-kültür kenti olan Ahlat'ın, turizmde elde edeceği geliri artıracak ve hakettiği ekonomik gelişmesini sürdürmesine yardımcı olacaktır.

2. Baston ustalığı ile uğraşanların, tıpkı geçmişteki fıtyan teşkilatında olduğu gibi, bir birlik altında toplanması, üretimin standardizasyonu, kalitenin korunması ve pazarlama sorunlarının çözümü için, kooperatifleşme teşvik edilmelidir.

3. Özgün tasarımların teşvik edilmesi amacıyla, her yıl para ödüllü yarışmalar düzenlenmelidir.

4. Genç nüfusu mesleğe yöneltmek amacıyla, zaman zaman Halk Eğitim Merkezi bünyesinde kurslar düzenlenmelidir. Baston ustalarının açılacak kurslarda ders vermesi sağlanmalıdır. Böylece iyi yetişmeyen kişilerin atölye açmaları ve talep artışının ortaya çıkaracağı özensizliği önlemek mümkün olabilecektir.

5. Büyük kentlerde Ahlat bastonunu tanıttacak sergiler açılmalı, hatta kurulacak bir kooperatif vasıtasıyla bu kentlerde satış büroları oluşturulmalıdır.

6. Baston üretimi ile ilgilenen atölyelere, en az on yıl vergi muafiyeti getirilmesi ve kredi kullanmaları kolaylaştırılmalıdır. Böylece bu meslek yaşama şansını kaybetmemiş olacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ASLANAPA, O., 1993, Türk Sanatı El Kitabı. İnkılâp Kitabevi, İSTANBUL.

DEMİRTAŞLI, E., -PİSONİ, C., 1965, "Ahlat-Adilcevaz Bölgesinin Jeolojisi (Van Gölü Kuzeyi)". MTA Dergisi, Sayı: 64, ANKARA.

GEYİKOĞLU, H., 1994, "Harezmliler'in Anadolu Selçuklu Devleti Himaye ve Hizmetine Alınmaları". Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi, Sayı : 373, ANKARA.

GÜLCÜ, A.İ., 1994, "Kubbetü'l-İslâm Ahlat". Tarih ve Medeniyet Dergisi, Sayı: 9, İSTANBUL.

KARMAĞARALI, B., 1992, Ahlat Mezar Taşları., Kültür Bakanlığı Yay. No.: 1394, ANKARA,

KARMAĞARALI, B., 1992, "Ahlat Anıtları". Ahlat ve Kültürel Mirasımızın Korunması, Ahlat Kültür Vakfı, Yay. No: 1, ANKARA.

ÖĞÜN, G., 1990, "Orta Çağ Boyunca Van Bölgesi Tarihi". Yüzüncü Yıl Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Derg. Sayı: 1, Cilt: 1, VAN.

SÜMER, F., 1986, "Ahlat Şehri ve Ahlatşahlar". TTK.Belleten Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 197, ANKARA.

- SÜMER, F., 1989, "Ahlat Maddesi". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 2, İSTANBUL.
- ŞERİF, A., 1977, Yurt Dışına Kaçırılmış Kültürel Değerlerimiz. Yeniçağ Yayınları, İSTANBUL.
- TAŞ, N., 1992, "Ahlat'da Baston Üretim Teknolojisi Konusunda Bir Araştırma". Ahlat ve Kültürel Mirasımızın Korunması, Ahlat Kültür Vakfı, Yay. No: 1, ANKARA.

---

* Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ERZURUM.

- (1) DEMİRTAŞLI, E., -PISONI, C., 1965, "Ahlat-Adilcevaz Bölgesinin Jeolojisi (Van Gölü Kuzeyi)" MTA. Dergisi, Sayı : 64, ANKARA, s.24.
- (2) GEYİKOĞLU, H., 1994, "Harezmliler'in Anadolu Selçuklu Devleti Himaye ve Hizmetine Alınmaları". Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Dergisi, Sayı: 373, ANKARA, s.275.
- (3) SÜMER, F., 1989, "Ahlat Maddesi". Türkiye Diyanet Vakfı, İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 2, İSTANBUL, s.22.
- (4) Salname-î Vilayet-î Van., 1855 (H.1272), Birinci Defa, Vilayet Matbaası, İSTANBUL, s.98.
- (5) Salname-î Vilayet-î Bitlis, 1892-1893(H.1310), Birinci Defa, Vilayet Matbaası, İSTANBUL, s.182-185.
- (6) SÜMER, F., 1986, "Ahlat Şehri ve Ahlatşahlar". Türk Tarih Kurumu, Belleten Dergisi, Cilt:2, Sayı: 197, ANKARA, s.455.
- (7) SÜMER, F., 1989, a.g.m., s.20.
- (8) KARAMAĞARALI, B., 1992, "Ahlat Anıtları". Ahlat ve Kültürel Mirasımızın Korunması. Ahlat Kültür Vakfı Yay. No: 1, ANKARA, s.68.
- (9) ŞERİF, A., 1977, Yurt Dışına Kaçırılmış Kültürel Değerlerimiz. Yeniçağ Yayınları, İSTANBUL, s.28.
- (10) TAŞ, N., 1992, "Ahlat'ta Baston Üretim Teknolojisi Konusunda Bir Araştırma". Ahlat ve Kültürel Mirasımızın Korunması. Ahlat Kültür Vakfı Yay. No.1, ANKARA, s.98.